

به نام خداوند جان و خرد

تارنمای هخامنشیان
وابسته به پایگاه پژوهشی هخامنشیان

www.hakhamaneshian.ir

هزاران سال پیش در ایران زمین نیاکان ما آیین ها و جشنهای بسیار زیبا یی برگزار می کردند که هر کدام ویژگیهای خود را دارا بود. برای نمونه هر روز از هر ماه نام ویژه خود را داشت مانند: اورمزد ، بهمن ، اردیبهشت ، شهریور و... که هرگاه نام این روزها با نام همان ماه برخورد می کرد آن روز را جشن می گرفتند، و بدین گونه هر ماه یک جشن و هر هفته نیز جشن آدینه (جمعه) برگزار می شد چرا که نیاکان ما شاد زیستن را، راه خوشبختی می دانستند.

در ایران باستان ، هر ماه سی روزه بود و در پایان اسفند ، پنج روز پایانی سال را پنجه برگزار میکردند، و بدین گونه هر سال سیصد (صد) و شست و پنج روز می شد. در گاه شمار کنونی پنج روز واپسین به ماه های دیگر داده شده و به همین شوند (دلیل) برخی از جشن ها در گاه شمار نوین جابجا شده اند ، مانند جشن بهمنگان که در بیست و شش دی ماه ، و جشن سپندارمذگان که در بیست و نهم بهمن ماه برگزار می شود.

جشن سده هایون باد

واژه سده: جشن سده یادگاری از زمان های دور و جشن پیدایش آتش است. سده از واژه ی "ست" در زبان پهلوی آمده و به چم سد(معنای صد) می باشد. بنا بر گاه بندی ایران باستان، از آغاز فروردین تا پایان مهر، تابستان بزرگ، و از اول آبان تا پایان اسفند، زمستان بزرگ نامیده می شد و سده زمانی است که سد روز از زمستان بگذرد و یا پنجاه شب و پنجاه روز به جشن نوروز مانده باشد، و برخی گفته اند که این نامگذاری به مناسبت سد روز پیش از به دست آمدن کشت (محصول) است.

پیشینه اسطوره ای پیدایش آیین و جشن سده:

فردوسی بزرگ می گوید:

بر آمد سنگ گران بر سنگ خرد	همان و همین سنگ بشکست گرد
فروغی پدید آمد از هردو سنگ	دل‌سنگ گشت از فروغ آزرنگ
نشد مار کشته ولیکن ز راز	پدید آمد آتش از آن سنگ باز
جهان دار پیش جهان آفرین	نیایش همی کرد خواند آفرین
شب آمد بر افروخت آتش چو کوه	همان شاه در گرد او با گروه
یکی جشن کرد آن شب باده خورد	سده نام آن جشن فرخنده کرد
ز هوشنگ ماند این سده یادگار	بسی باد چون او دگر شهریار

هوشنگ پادشاه پیشدادی، که شیوه کشت و کار، کندن کاریز(قنات)، کاشتن درخت ... را به او پیوند می دهند، روزی در دامنه کوه ماری دید و سنگ برگرفت و به سوی مار انداخت و مار فرار کرد. ولی

برخورد سنگها شوند جرقه اي شد و آتش پديدار گشت. هم در نسك (كتاب) "التفهيم" و هم "آثارالباقية" ابوريحان، از پديد آمدن آتش سخني نيست ونكه (بلكه) آنرا افروختن آتش بر بامها مي داند كه به دستور فريدون انجام گرفت و در نوروزنامه آمده است كه: "آفريدون ... همان روز كه ضحاك بگرفت، جشن سده برنهاد و مردمان كه از جور و ستم ضحاك رسته بودند، پسنديدند و از براي فال نيك، آن روز را جشن كردندي و هر سال تا به امروز، آيين آن پادشاهان نيك پيمان را در ايران و دور آن به جاي مي آورند."

برگزاري جشن سده:

(الف) تا دوره ساساني: فردوسي بزرگ آنرا به هوشنگ پيوند مي دهد و ابوريحان بيروني و نوروزنامه آنرا از فريدون مي دانند و همچنين آييني (رسمي) شدن جشن سده به زمان اردشير بابكان منسوب گرديده است.

(ب) پس از ساسانيان: جشن سده در شمار يكي از سه جشن بزرگ ايرانيان است. كهن نگاران (مورخان) و نويسندگان چون بيروني، بيهقي، گرديزي، مسكويه و ... از شيوه برگزاري جشن سده در دوران غزنويان، سلجوقيان، خوارزمشاهيان، آل زيار و ... تا دوره مغول بسيار نوشته اند. از آيين هاي مردمی استوارنامه ای (سندي) نداريم ولی در پيشگاه شاهان، آيين چكامه (شعر) خواني بود.

(ج) امروزه: در مازندران، كردستان، لرستان، و سيستان و بلوچستان؛ روستاييان و كشاورزان و چوپانان و چادرنشينان نزديك فرو رفتن آفتاب يكي از روزهاي زمستان (آغاز نيمه يا پايان زمستان) روي پشت بام، دامنه كوه، نزديك زيارتگاه، کنار چراگاه و يا كشتزار آتشي افروخته و بنا بر آييني كهن (سنتي) پيرامون آن گرد مي آيند، بدون آنكه نام جشن سده بر آن نهند. ولي در كرمان جشن سده يا سده سوزي در بين تمامي مردم كرمان، مسلمان، زرتشتي، كليمي ... رواج دارد كه همه ساله در دهم بهمن ماه برگزار مي شود. در بين چادرنشينان بافت

و سیرجان سده سوزی چوپانی برگزار می شود که شب دهم بهمن آتش بزرگی بنام آتش جشن سده، با چهل شاخه از درختان هرس شده که نشان چهل روز "چله بزرگ" است در میدان ده برمی افروزند و می خوانند: سده سده دهقانی/ چهل کنده سوزانی/ هنوز گویی زمستانی.

چنانکه از نوشتارها و استوارنامه های (اسناد) باستانی برمی آید جشن سده، سوی (جنبه) دینی نداشته و تمام داستان های وابسته به آن جدا از دین است و بیشتر جشنی کهن و مردمی به شمار می آید و دارنده (وارث) حقیقی جشن سده نه تنها زرتشتیان، ونکه (بلکه) همه ایرانیان اند، یادمانی (میراثی) که به بسیاری از کشورهای همسایه نیز راه یافت.

جشن های ایران باستان در گاهشمار کنونی

فروردین: 1 فروردین (نوروز)، 13 فروردین (جشن سیزده)، 19 فروردین (فروردینگان).
اردیبهشت: 2 اردیبهشت (اردیبهشتگان).
خرداد: 4 خرداد (خردادگان).
تیر: 10 تیر (تیرگان).
امرداد: 3 امرداد (امردادگان)، 30 امرداد (شهریورگان).
شهریور: -----
مهر: 10 مهر (مهرگان).
آبان: 4 آبان (آبانگان).
آذر: 3 آذر (آذرگان)، 25 آذر (دیگان)، 30 آذر (جشن شب چله).
دی: 2 دی، 9 دی، 17 دی (دیگان) ، 26 دی (بهمنگان).
بهمن: 10 بهمن (جشن سده) ، 29 بهمن (اسفندگان"سپندارمذگان").
اسفند: پنج روز پایانی (پنجه) ، 27 اسفند (چهارشنبه سوری).

گرد آورنده : پایگاه پژوهشی هخامنشیان www.hakhamaneshian.ir

www.ashkanian.ir

www.sasanian.ir